

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

БІРЧЕНКО Наталія Олександрівна

УДК: 338.341.1:631.1.017.3

**СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Онегіна Вікторія Михайлівна,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка,
завідувач кафедри економіки та маркетингу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Ніценко Віталій Сергійович,
Одеський національний університет імені
І.І. Мечникова, професор кафедри
бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту;
доктор економічних наук, професор
Гривківська Оксана Василівна,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»,
професор кафедри фінансів
та банківської справи.

Захист відбудеться «27» грудня 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «27» листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Гацько А.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Принциповими особливостями господарської діяльності підприємств сфери аграрного виробництва є взаємозв'язок між природними, біологічними, технологічними, організаційними і соціальними факторами. Це значною мірою посилюватиме появу ризиків, що негативно впливатимуть на отримання фінансових результатів та може призводити до зниження конкурентоспроможності й фінансової стабільності підприємств. Результативність діяльності підприємств аграрної сфери повною мірою залежить від якості оцінювання ризиків, від точності планування, прогнозування і уникнення ситуацій, що зможуть привести до економічних втрат. Аналіз та ризик-менеджмент має давати змогу обирати оптимальні рішення щодо розвитку підприємств. Це дозволить не тільки захищати діяльність суб'єктів господарювання від негативних впливів ризиків, а й отримувати додатковий прибуток. Ризик-менеджмент має стати однією з визначальних складових системи менеджменту підприємств. При цьому концепція ризик-менеджменту підприємств має розглядатись як окремий процес у системі комплексного підходу до вирішення проблемних питань їх ризикозахищеності. Це повністю вказує на те, що процес ризик-менеджменту має стратегічний характер. Таким чином, важливими є розробка, запровадження та реалізація сучасного стратегічного інструментарію ризик-менеджменту, що даватиме можливість підприємствам, зокрема, й сфери аграрного виробництва, виявляти, проводити оцінку ризиків, запобігати появі нових, й тим самим певною мірою проводити контроль над ними.

Проблемами управління ризиками займались вітчизняні та іноземні вчені. Велику увагу цим питанням надавали А. Сміт, Дж. Мілль, А. Пігу, А. Маршал, Й. Шумпетер, Дж. М. Кейнс, В.В. Вітлінський, Г.І. Великоиваненко, І.О. Крюкова, А.О. Старостіна, В.А. Кравченко, В.М. Гранатуров, І.Т. Балабанов, І.А. Бланк, С.М. Клименко та і багато інших. Дослідження ризик-менеджменту в аграрній сфері проводили О. Амосов, Л. Андрєєва, П. Березівський, Л. Болтянська, Ю. Данько, С. Дем'яненко, Т. Маренич, С. Навроцький, В. Ніценко, Н. Новотарська, В. Онегіна, Д. Плеханов, П. Саблук, А. Тарасов, М. Федоров, А. Чупіс та інші. При всій вагомості проведених досліджень та отриманих здобутків, це питання залишається актуальним. В першу чергу, це спричинено галузевими особливостями, оскільки окремі аспекти ризик-менеджменту підприємств поки що недостатньою мірою вивчені, не знайшли практичного втілення в діяльності підприємств окремих галузей, а, тому вимагають більш поглибленого дослідження.

Зокрема, проблемні питання управління ризиками є актуальними для підприємств агропродовольчої сфери, оскільки їх діяльність є однією з найризикованіших в економіці, що пояснюється «зарегульованістю» аграрного ринку, низьким ступенем концентрації капіталу в сфері матеріального виробництва та істотними сезонними коливаннями цін на продукцію.

Необхідність подальшого удосконалення теоретичних та методико-

прикладних основ вдосконалення механізмів управління ризиками аграрних підприємств обумовила актуальність теми дисертаційної роботи, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темами «Адаптація організаційно-економічного механізму агропромислового комплексу до ринкових умов» (номер державної реєстрації 0103U008436, 2003-2007 рр.), «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.), «Формування напрямів та механізмів підвищення ефективності агропромислового виробництва в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U007411, 2016-2021 рр.) та «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.). Роль автора у виконанні вказаних досліджень полягає у розробці моделей раціоналізації стратегічного управління в системі ризик-менеджменту, а також удосконаленні напрямів підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств через запровадження систем управління ризиками.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних, методичних та практичних засад щодо вдосконалення системи ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери.

Визначення мети обумовило необхідність виконання таких завдань:

- визначити наукові засади формування ризик-менеджменту та особливості його застосування підприємствами агропродовольчої сфери;
- визначити стратегічний інструментарій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери;
- обґрунтувати методичні підходи до оцінки ефективності стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери;
- визначити тенденції розвитку та динаміку ефективності виробничо-комерційної діяльності аграрних підприємств;
- ідентифікувати особливості ризикових подій в діяльності підприємств агропродовольчої сфери та провести оцінку розмірів втрат від їх настання;
- визначити результативність заходів з управління виробничими та ринковими ризиками;
- обґрунтувати стратегічні альтернативи мінімізації ринкових та виробничих ризиків підприємств агропродовольчої сфери;
- розробити стратегії ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери на продуктових та ресурсних ринках;
- запропонувати моделі сценаріїв реалізації стратегій ризик-менеджменту підприємства агропродовольчої сфери.

Об'єктом дослідження є процеси управління ризиками в підприємствах агропродовольчої сфери.

Предмет дослідження складають теоретичні, методичні засади та практичні аспекти формування системи ризик-менеджменту в підприємствах агропродовольчої сфери.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є системний підхід щодо вивчення закономірностей розвитку аграрних підприємств у динаміці, базові положення економічної теорії, макро- та мікроекономіки, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблем формування системи ризик-менеджменту, законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань регулювання АПВ.

У процесі роботи використані такі методи дослідження: абстрактно-логічний (при визначенні сутності ризик-менеджменту та його ролі в підвищенні ефективності діяльності підприємств агропродовольчої сфери, теоретичному узагальненні окремих положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків та формулюванні висновків); історичний (при дослідженні генези управління ризиками); монографічний (при вивченні досвіду з управління ризиками підприємств в різних галузях); економіко-математичний (при моделюванні сценаріїв ризик-менеджменту аграрних підприємств); моделювання (при розробці моделі визначення оптимальної системи управління ризиками на аграрних підприємствах), статистичні (порівняння, системного та факторного аналізу, індексний), що лягли в основу аналітичної оцінки функціонування та результатів діяльності підприємств агропродовольчої сфери.

Інформаційною базою проведеного дослідження стали законодавчо-нормативні акти з питань розвитку підприємств аграрного сектора та економіки України, матеріали Головного управління статистики в Харківській області та Головного управління агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації, а також основні економічні показники діяльності підприємств агропродовольчої сфери Харківської області, літературні джерела, власні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з формування стратегій уникнення та мінімізації виробничих та ринкових ризиків в процесі управління діяльністю аграрних підприємств. Основними науковими положеннями, які складають новизну, відображають основні результати проведеного дослідження та виносяться на захист, є такі:

вперше:

– обґрунтовано концептуальні засади побудови стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери в умовах нестабільної кон'юнктури та конкурентних структур цільових продуктових та ресурсних ринків, яка ґрунтується на використанні оціночних сценаріїв реалізації типологізованих стратегій, що застосовуються в залежності від моментальних характеристик вказаних ринків, а також є виділеними з урахуванням галузевої приналежності та рівня розвитку економічного потенціалу підприємств;

удосконалено:

– стратегічний інструментарій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери за рахунок його адаптації до структурних та інфраструктурних характеристик відповідних вітчизняних продуктових та ресурсних ринків;

– методичні підходи до оцінки економічної ефективності стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери, які ґрунтуються на поєднанні методу сценаріїв з основними положеннями оцінки економічного потенціалу підприємств та результатами визначення станів ринкової кон'юнктури, що дає змогу підвищити якість управлінських рішень щодо стратегій управління ризиками;

– оцінку розмірів втрат аграрних та переробних підприємств від зміни ринкової кон'юнктури шляхом урахування наслідків фактичного застосування або незастосування заходів з мінімізації ризиків, а також виконання порівнянь та співставлень економічних результатів вказаних заходів з досягнутим рівнем економічної ефективності діяльності підприємств;

набуло подальшого розвитку:

– змістовне наповнення категоріального апарату «ризик-менеджмент» стосовно діяльності аграрних підприємств шляхом доповнення понять «стратегія управління ризиками аграрних підприємств», яке дозволяє поєднувати системи цілей та послідовності заходів щодо уникнення та мінімізації ринкових і виробничих ризиків на основі їх комплексності для дотримання належного рівня економічної ефективності підприємства;

– наукові підходи до визначення стратегічних альтернатив мінімізації ринкових та виробничих ризиків аграрних підприємств, які ґрунтуються на результатах порівняльного аналізу доцільності зниження рівня перших чи других з визначенням націй основі пріоритетності майбутньої стратегії ризик-менеджменту;

– критеріальний підхід до систематизації та типології стратегій управління ризиками підприємств агропродовольчої сфери на основі застосування критеріїв галузевої приналежності, рівня розвитку економічного потенціалу, а також специфічних характеристик цільових ринків;

– обґрунтування доцільності застосування страхових інструментів управління ризиками шляхом порівняння ймовірностей отримання підприємствами агропродовольчої сфери збитків або недоотримання ними прибутків з рівнем адекватності страхових компенсацій масштабам наслідків ризикових подій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та апробації запропонованого комплексного підходу до удосконалення механізмів управління ризиками підприємств агропродовольчої сфери, направленою на підвищення економічної ефективності їх виробничо-комерційної діяльності.

Основні прикладні положення та практичні розробки, викладені в дисертації, використовуються Відділом агропромислового розвитку Золочівської районної державної адміністрації (довідка № 01/05-02/1502 від

17.08.2016 р.), а також у практичній діяльності аграрних підприємств Харківської області, а саме: ТОВ «Балаклійське ХПП» (довідка № 074 від 15.08.2017 року), ТОВ «Профагро» (довідка № 0281 від 14.08.2017 року) та ПСП «Маяк» (довідка б/н від 11.08.2017 року).

Матеріали дисертаційного дослідження також знайшли практичне застосування в навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (довідка № 05-361 від 04.07.2017 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням. Положення, результати, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, є особистим здобутком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн» (м. Харків, 2005 р.), «Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2008 р.), «Формування конкурентоздатності підприємств АПК» (м. Полтава, 2008 р.), «Управління інноваційним процесом в Україні: проблем, перспективи, ризику» (м. Львів, 2008 р.), «Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки України» (м. Тернопіль, 2008 р.), «Аграрний форум – 2010» (м. Суми, 2010 р.), «Ринкові трансформації та економічний механізм підвищення ефективності підприємств аграрного сектора» (м. Харків, 2009 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2010 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2012 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2014 р.), «Аграрний форум – 2013» (м. Суми, 2013 р.), «Аграрний форум – 2015» (м. Суми, 2015 р.), «Актуальні проблеми розвитку сучасної науки» (м. Полтава, 2016 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2016 р.), «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (м. Харків, 2017 р.).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 24 наукові праці, в тому числі 22 одноосібні, загальним обсягом 6,95 ум.-друк. арк., з яких належить автору 6,5 ум.-друк. арк., а саме у вітчизняних наукових фахових виданнях опубліковано 9 статей обсягом 4,45 ум.-друк. арк., 1 стаття в закордонному науковому виданні та 2 розділи колективних монографій.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 189 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 24 таблиці, 18 рисунків. Список використаних джерел нараховує 221 найменування і міститься на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методичні основи ризик-менеджменту в підприємствах агропродовольчої сфери» розглядаються наукові засади

формування системи ризик-менеджменту, особливості його застосування в агропродовольчій сфері, досліджено систему формування стратегічного інструментарію управління ризиками в аграрних підприємствах, а також проаналізовані методичні підходи щодо оцінки ефективності стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери.

Динамічний розвиток економіки обумовив генезис досліджень щодо категорії «ризик» та «ризик-менеджмент». В дослідженні встановлено, що ризики являють собою будь-які непевності прояву обставин провадження виробничо-комерційної діяльності, яким можна надати оцінку в грошовій формі через неотримання очікуваних фінансових результатів. Крім того, доцільним є врахування контексту окремого дослідження, спираючись на багатоваріантність та наявні ризики у діяльності підприємства (рис. 1).

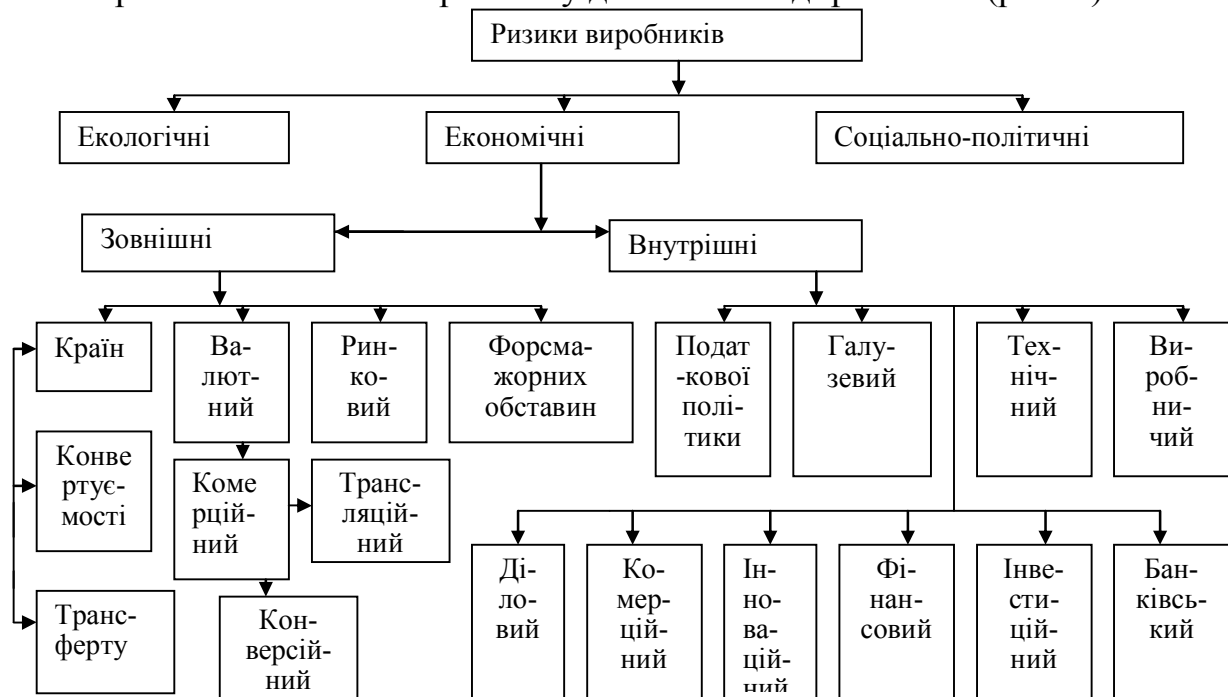

Рис. 1. Класифікація ризиків у виробничо-комерційній діяльності підприємств-виробників агропродовольчої продукції

Змістовне наповнення категоріального апарату «ризик-менеджмент» стосовно діяльності аграрних підприємств слід доповнювати поняттям «стратегії управління ризиками аграрних підприємств», яке дозволяє поєднувати системи цілей та послідовності заходів щодо уникнення та мінімізації ринкових і виробничих ризиків на основі їх комплексності для дотримання належного рівня економічної ефективності підприємства. Стратегія ризик-менеджменту є складовою стратегій економічної безпеки підприємств. Вона повинна розроблюватись через реалізацію етапів стратегічного планування та прогнозування з одночасним врахуванням стратегічної мети підприємств. Одночасно, раціонально сформована система оцінювання та контролю зворотного зв'язку забезпечуватиме відповідним інформаційним наповненням не лише процеси реалізації стратегічних планів, а й розробку загальної стратегії підприємства. Враховуючи особливості сучасного стану вітчизняних аграрних підприємств, слід виокремлювати

наступні різновиди стратегій ризик-менеджменту: 1) стратегія менеджменту при появі високих ризиків полягає у забезпеченні ефективної (рентабельної) діяльності через уникнення та передачі ризиків. За іншого випадку величини збитків призведуть до банкрутства підприємств; 2) стратегія менеджменту при виявленні помірних ризиків має за мету забезпечувати прибутковість діяльності через мінімізацію ризиків. Інструментами здійснення даної стратегії можуть стати: формування резервних фондів, самострахування, лімітування, можливості диверсифікації, запровадження превентивних заходів, можливість перекредитування, позики або державні дотації для перекриття отриманих збитків та відновлення основної виробничої діяльності; 3) стратегія менеджменту при визначенні низьких ризиків має забезпечувати прибутковість діяльність через мінімізацію та прийняття ризиків. За даної стратегії слід використовувати систему самострахування та одночасно проваджувати пошук додаткового напрямку акумулювання коштів.

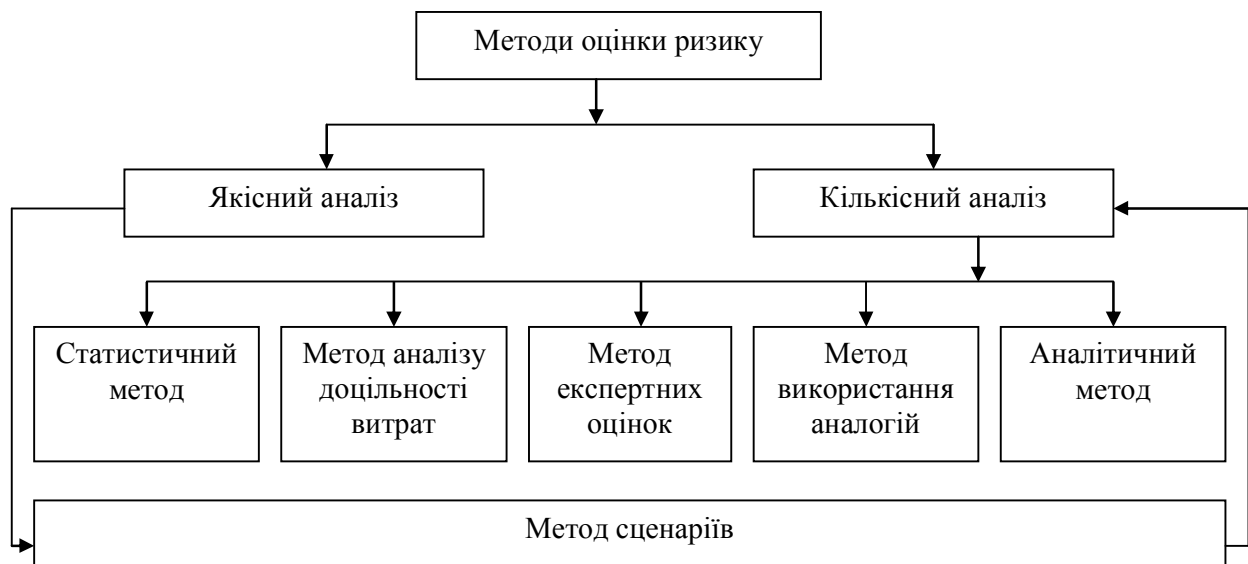

Рис. 2. Взаємозв'язок методів оцінки ризиків на підприємствах

Доведено, що існуючий методичний інструментарій кількісного оцінювання ефективності ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери слід доповнювати проведенням якісного аналізу через врахування методу сценаріїв, які повною мірою впливатимуть на формування системи ризик-менеджменту підприємства, а також формуватимуть стратегічне забезпечення його діяльності. Дане твердження ґрунтується на поєднанні методу сценаріїв з основними положеннями оцінки економічного потенціалу підприємств та результатами визначення станів ринкової кон'юнктури, що дає змогу підвищити якість управлінських рішень щодо стратегій управління ризиками.

У другому розділі «**Оцінка ступеня досконалості недосконалості ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери**» проаналізовано сучасні тенденції розвитку та динаміку ефективності основної діяльності підприємств агропродовольчої сфери, досліджені їх ризикові події та проведено оцінку розміру втрат від їх настання, визначено результативність заходів з управління виробничими та ринковими ризиками для умов функціонування підприємств агропродовольчої сфери.

Запропоновано проведення детального дослідження в такий спосіб, який в подальшому дозволить структурувати процедури прийняття управлінських рішень в ризик-менеджменті: фінансові рішення – як найбільш поширені і мало витратні; цінові рішення – як найбільш зумовлені зовнішнім середовищем; товарні рішення – як найбільш ефективні, проте затратні. Комплексність застосування вказаних груп рішень визначає структурні характеристики ризик-менеджменту на підприємствах. Було проведено обстеження 30 сільськогосподарських підприємств Харківської області, які є первинними виробниками агропродовольчої продукції, різних за масштабами виробництва, рівнем рентабельності основної діяльності, фінансовим станом, організаційно-правовою формою та організаційною структурою управління. Об'єкти вибірки нами були згруповані у три групи за такими ознаками: перша група: підприємства, що використовують спеціальні процедури ризик-менеджменту; друга група: підприємства, що частково застосовують ризик-менеджмент; третя група: підприємства не виділяють ризик-менеджмент в системі управління бізнесом. Критеріями виділення вказаних груп підприємств є ступінь формалізації та структурованості систем ризик-менеджменту, метою обчислення показників за групами підприємств є оцінка впливу заходів з реалізації процедур управління ризиками на отримання фінансових результатів основної діяльності підприємства. До складу витрат на реалізацію заходів з ризик-менеджменту включено: витрати на оплату праці менеджера, вартість страхування сільськогосподарських культур та поголів'я тварин, вартість заходів з хеджування, вартість заходів з оптимізації фінансових ризиків.

Як показують дані групування, лише незначна частка (близько 10 %) системно використовує ризик-менеджмент в практиці своєї управлінської діяльності (табл. 1). Це призводить до недоотримання більшістю підприємств очікуваних результатів діяльності підприємства або втрати можливостей одержати додатковий прибуток.

Найбільші витрати на реалізацію заходів з ризик-менеджменту в розрахунку на 1 га та 1 грн. виручки від реалізації продукції несуть підприємства першої групи, проте і ефект від запровадження систем ризик менеджменту вони отримують, щонайменше, вдвічі більший у порівнянні з рештою підприємств. При цьому слід звернути увагу на те, що саме ці підприємства є найбільшими у виборці за масштабами виробництва. Тобто запровадження структурованих та формалізованих систем ризик-менеджменту у досліджених підприємствах було викликане, передусім, масштабами виробництва та величиною можливих втрат через відсутність таких систем.

При визначенні ефективності застосування трансфертних інструментів ризик-менеджменту основним критерієм їх відповідності потребам сільськогосподарських товаровиробників має бути адекватність відшкодувань втраченим внаслідок настання ризикових подій економічним результатам та їх достатність для відновлення виробничо-комерційного циклу підприємства.

Вітчизняний ринок сільськогосподарського страхування стрімко розвивався протягом десяти років. Якщо в 2010-2011 рр. сільськогосподарськими товаровиробниками було укладено 716 договорів

страхування, то в 2015-2016 рр. вже 1722 договори. В 2015 році найбільш активними операторами ринку страхових послуг для аграрних підприємств є наступні компанії: «АСКА», «ІНГО Україна», «ПЗУ Україна», «Оранта», «Домінанта», «Страхові Гарантії», «Брокбізнес» та «Українська Аграрно-страхова Компанія». На вказані компанії припадає 98 % зібраних премій та 89 % здійснених виплат.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств вибірки за ступенем формалізації та структурованості систем ризик-менеджменту*

Показник	Групи підприємств			В цілому по виборці
	1 група	2 група	3 група	
Кількість підприємств в групі	3	17	10	30
Обсяг виробництва продукції, тис. грн	13562	62913	22087	98562
Площа с.-г. угідь підприємства групи, га	7410	31365	13120	51895
Середня площа угідь в групі, га	2470	1845	1312	1730
Обсяг реалізації, тис. грн.	12670	55440	19837	87947
Рентабельність в групі, %	13,7	10,8	2,3	8,3
Рентабельність реалізації в групі, %	16,5	11,2	3,4	9,1
Витрати на заходи ризик-менеджменту в групі, тис. грн/рік:				
- на 1 га угідь, грн.	1113	1942	416	1350
- на 1 грн. виручки, грн.	150,2	61,9	31,7	60,7
Ефект від уникнення ризику, тис. грн./рік:				
- на 1 га угідь, грн.	87,8	35,0	21,0	35,6
- на 1 грн. виручки, грн.	2281	4435	396	2873
- на 1 га угідь, грн.	307,8	141,4	30,2	121,0
- на 1 грн. виручки, грн.	180,0	80,0	20,0	70,0

* дані форми 50-сг за 2015 рік та дані обстеження 30 підприємств Харківської області

За останні три роки спостерігається консолідація ринку, кількість страхових компаній відносно стабільна й основні обсяги ринку забезпечуються одними і тими ж страховими компаніями. Одним з чинників останнього є створення в 2013 році об'єднання страховиків, які спеціалізуються на наданні послуг з агрострахування «Аграрний Страховий Пул». Основні показники надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам у 2015 році проілюстровані в табл. 2.

Таблиця 2

Обсяги страхового захисту аграрних підприємств рослинницького напрямку в Україні в 2015 р.*

Страхові компанії	Кількість договорів, одиниць	Застрахована площа, га	Страхова сума, млн грн	Сума премій, млн грн	Сума виплат, млн грн
АСКА	165	78291	131,1	3,9	0,9
Брокбізнес	229	102608	686,1	22,2	3,9
Домінанта	344	154070	1049,8	37,0	0,4
Оранта	31	5770	13,1	0,6	0,1
ПЗУ Україна	155	138000	401,6	5,0	0,1
Страхові Гарантії	272	157395	811,8	27,3	3,0
УАСК	289	106192	868,7	27,7	0,6
ІНГО Україна	237	126620	432,6	11,7	4,0
Разом	1722	868946	4394,8	135,4	12,95

* складено автором за даними СК «Агроіншуаранс Інтернейшнл»

Відносно об'єктів страхування аграрними підприємствами, слід зазначити, що у найбільших обсягах страхуються врожаї озимої пшениці, цукрових буряків, кукурудзи на зерно та озимого жита. Майже не користуються попитом сільськогосподарських товаровиробників послуги зі страхування фруктових насаджень та виноградників, а також овочів. На рис. 3 подана інформація щодо частки договорів по окремих культурах у загальному портфелі.

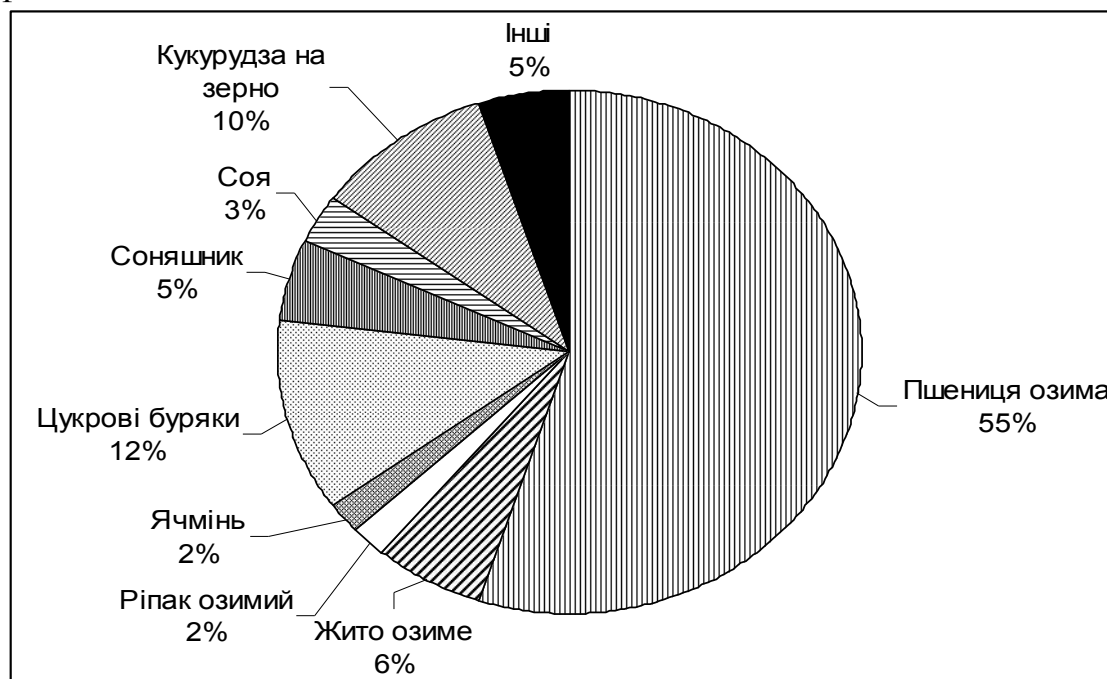

Рис. 3. Частка договорів зі страхування врожаю окремих сільськогосподарських культур у 2015-2016 рр.*

Узагальнення світового досвіду використання трансфертних інструментів у ризик-менеджменті аграрних підприємств дозволяє констатувати, що однозначно адекватної потребам вітчизняних виробників агропродовольчої продукції системи їх застосування, яку б можна було перенести у практичну діяльність, не існує. Основними причинами цього є, структура та дискретність внутрішнього виробництва сільськогосподарської продукції в державі, а з іншого викривлення у функціонуванні цільових ринків її збуту. Вказане зумовлює ускладнення в ідентифікації ризиків, а також встановлення адекватних завданням розширеного відтворення розмірів компенсаторних виплат у разі настання ризикових подій. Адаптація зарубіжного досвіду аграрними підприємствами дозволяє визначити основний напрям розвитку систем їх ризик-менеджменту, а саме широке застосування засобів комплексного страхування економічних результатів виробничо-господарської діяльності.

У третьому розділі «Розробка та реалізація стратегій управління ризиками підприємств агропродовольчої сфери» обґрунтовано комплексний підхід щодо удосконалення механізмів управління та стратегічних альтернатив мінімізації ринкових та виробничих ризиків підприємств агропродовольчої сфери, обґрунтовано стратегії ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери на продуктових та ресурсних ринках, проведено

моделювання сценаріїв реалізації стратегій ризик-менеджменту для окремих підприємств агропродовольчої сфери.

Встановлено, що відносно концепції теорії ігор, формування ризик-менеджменту полягає у відборі пріоритетніших альтернатив з множини існуючих. Прийняття рішення із всієї множини повністю залежатиме від інформаційного наповнення про середовище та обрані критерії прийняття рішень. Запропоновано класифікацію відповідно до схильності підприємств до ризиків. Якщо раніше для вибору найменш ризикованого рішення необхідним було проведення розрахунку ступеня ризиків за всіма можливими показниками, які відповідні до інформаційної ситуації, то представлена класифікація значно обмежуватиме можливі ризики. Одночасно, підприємства мають можливості самостійно встановлювати відповідні рівні ризиків залежно від можливості ризикувати та можливих рівнів втрат в разі невдачі (рис. 4).

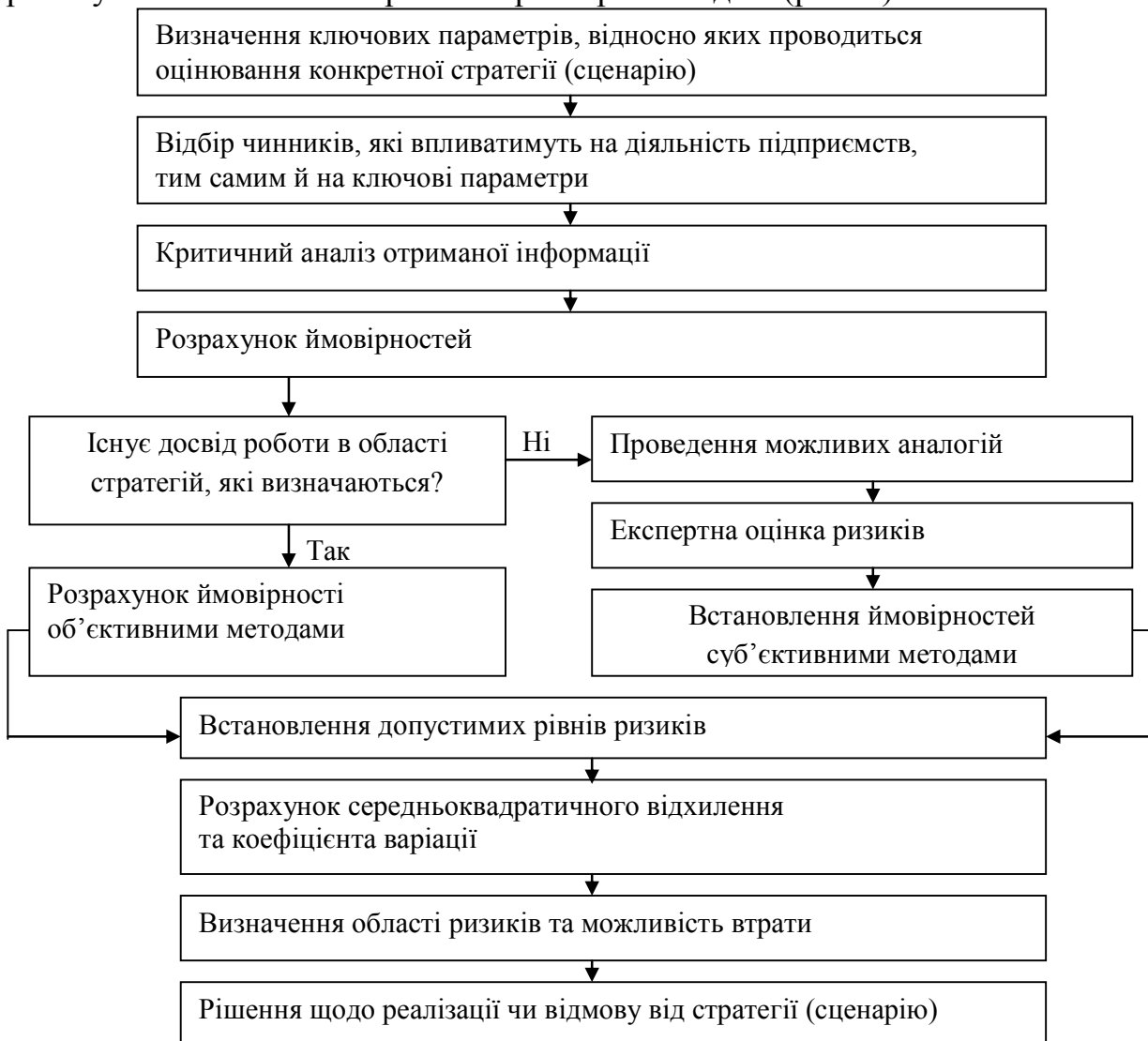

Рис. 4. Етапи запровадження стратегічних сценаріїв ризик-менеджменту підприємства агропродовольчої сфери

Найбільш складними для прийняття управлінських рішень є проблеми багатокритеріального вибору. За таких умов підприємства намагаються досягати декількох цілей одночасно, це як раз і є відмінною рисою підприємств агропродовольчої сфери.

Специфічність процесів прийняття рішень полягає в тому, що вони здійснюються в умовах ризиків. Тому запропоновані алгоритми дають можливість врахування браку кількісних даних та невизначеність мети, кількісними показниками оцінювати ризики об'єктів з точки зору інтегрованого критерію. При чому необхідним є вибір об'єкта залежно від бажаних рівнів ризику, що даватиме змогу забезпечити процес прийняття рішень в умовах ризику та зробити систему ризик-менеджменту підприємства більш обґрунтованими (рис. 5).

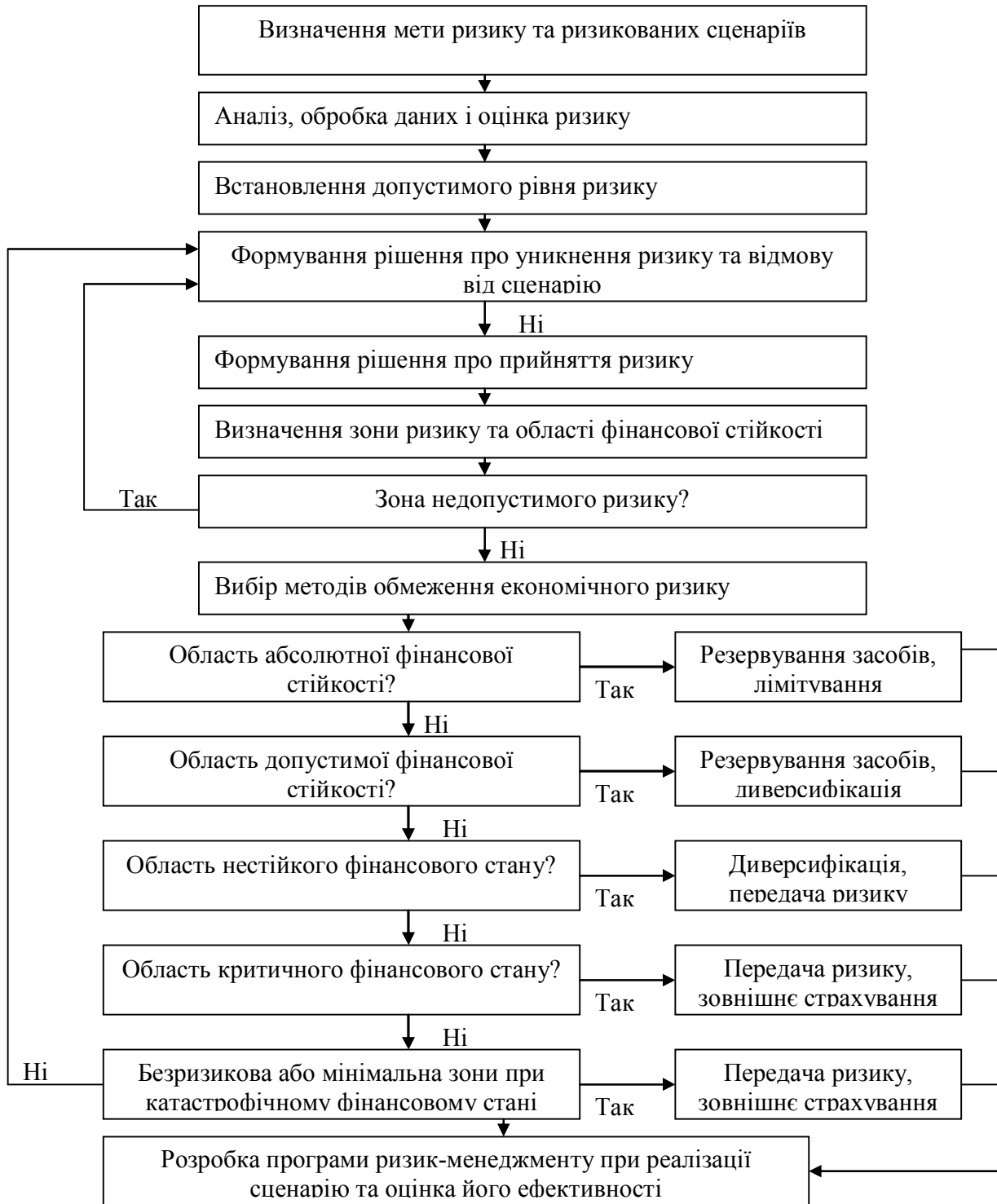

Рис. 5. Алгоритм запровадження ризик-менеджменту із застосуванням інваріантних підходів щодо його обмеження

Для результативного запровадження даного комплексу стратегічних сценаріїв ризик-менеджменту на підприємствах агропродовольчої сфери необхідним є врахування повного спектру чинників ризику, має бути досліджено в повному обсязі інформацію щодо діяльності всіх виробничих підрозділів підприємства, визначено чинники ризиків, які виникатимуть в кожному підрозділі, систематизовано отриману інформацію, а також згруповано чинники ризику відповідно до природи їх виникнення. При чому для кожного зі стратегічних сценаріїв слід одночасно проводити оцінювання можливостей запровадження обмежень ризиків, оцінку розмірів втрат аграрних та переробних підприємств від зміни ринкової кон'юнктури шляхом урахування наслідків фактичного застосування або незастосування заходів з мінімізації ризиків, а також виконання порівнянь та співставлень економічних результатів вказаних заходів з досягнутим рівнем економічної ефективності діяльності підприємств.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у теоретично-методичному та прикладному обґрунтуванні вдосконалення системи ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери. Отримані результати дослідження дозволили сформулювати такі основні висновки:

1. В дисертації обґрунтовано концептуальні засади побудови стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери в умовах нестабільної кон'юнктури та конкурентних структур цільових продуктових та ресурсних ринків. Встановлено, що вказані стратегії або стратегічні сценарії уникнення, елімінування та передачі ризиків мають ґрунтуватися на використанні оціночних сценаріїв реалізації відповідних стратегій. При цьому вибір стратегії або стратегічного сценарію має базуватися на застосуванні певного алгоритму або послідовності прийняття управлінських рішень та їх інформаційної та організаційної підтримки, що застосовуються в залежності від моментальних характеристик вказаних ринків, а також є виділеними з урахуванням галузевої приналежності та рівня розвитку економічного потенціалу підприємств. Застосування вказаного підходу дозволяє належним чином формалізувати процедури та спростити прийняття управлінських рішень в ризик-менеджменті підприємств агропродовольчої сфери в залежності від дії ситуативних факторів.

2. Виконане удосконалення стратегічного інструментарію ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери. В основу якого покладено розгляд стратегії ризик-менеджменту в якості ключової складової дотримання економічної безпеки суб'єкта економічних відносин та системне використання засобів підтримки прийняття управлінських рішень, передусім, врахування при розробці стратегій ризик-менеджменту структурних та інфраструктурних характеристик цільових продуктових та ресурсних ринків. Доведено, що існуючий методичний інструментарій кількісного оцінювання ефективності

ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери слід доповнювати проведенням якісного аналізу через врахування методу сценаріїв, які повною мірою впливатимуть на формування системи ризик-менеджменту підприємства, а також формуватимуть стратегічне забезпечення його діяльності.

3. Обґрунтовано доцільність поєднанні методу сценаріїв з основними положеннями оцінки економічного потенціалу підприємств та результатами визначення станів ринкової кон'юнктури при оцінці економічної ефективності стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери. Останнє дозволить суттєво підвищити якість управлінських рішень щодо генерування та імплементації стратегій управління ризиками. При цьому для кожного зі стратегічних сценаріїв слід одночасно проводити оцінювання можливостей запровадження обмежень ризиків, оцінку розмірів втрат аграрних та переробних підприємств від зміни ринкової кон'юнктури шляхом урахування наслідків фактичного застосування або незастосування заходів з мінімізації ризиків, а також виконання порівнянь та співставлень економічних результатів вказаних заходів з досягнутим рівнем економічної ефективності діяльності підприємств.

4. Запропоновано та апробовано методичний підхід щодо оцінки розмірів втрат аграрних та переробних підприємств від зміни ринкової кон'юнктури шляхом урахування наслідків фактичного застосування або незастосування заходів з мінімізації ризиків, в основі якого лежать методи статистичних групувань, порівнянь та співставлень, а також специфічні інструменти планування від досягнутого. Доведено, що існуючий методичний інструментарій кількісного оцінювання ефективності ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери слід доповнювати проведенням якісного аналізу через врахування методу сценаріїв, які повною мірою впливатимуть на формування системи ризик-менеджменту підприємства, а також формуватимуть стратегічне забезпечення його діяльності.

5. Встановлено, що за ступенем розвитку систем ризик-менеджменту підприємства агропродовольчої продукції доцільно класифікувати у такий спосіб. До першої групи підприємств слід відносити такі, що використовують спеціальні процедури ризик-менеджменту. Другу групу складають підприємства, що частково застосовують ризик-менеджмент. Третя група представлена підприємствами, які не виділяють ризик-менеджмент в системі управління бізнесом. Критеріями виділення вказаних груп підприємств є також ступінь формалізації та структурованості систем ризик-менеджменту в системі стратегічного управління основною діяльністю.

6. В дослідженні розвинуто змістове наповнення категоріального апарату «ризик-менеджмент» стосовно діяльності аграрних підприємств шляхом доповнення понять «стратегія управління ризиками аграрних підприємств». Останнє передбачає поєднання системи цілей та послідовності заходів щодо уникнення та мінімізації ринкових і виробничих ризиків на основі їх комплексності для дотримання належного рівня економічної ефективності підприємства.

7. Доведено, що слід виокремлювати наступні різновиди стратегій ризик-менеджменту: стратегія менеджменту при появі високих ризиків полягає у забезпеченні ефективної діяльності через уникнення та передачі ризиків; стратегія менеджменту при виявленні помірних ризиків, яка має за мету забезпечувати прибутковість діяльності через мінімізацію ризиків на основі формування резервних фондів, самострахування, лімітування, диверсифікації, запровадження превентивних заходів тощо; стратегія менеджменту при визначенні низьких ризиків на основі забезпечення прибутковості діяльності через мінімізацію та прийняття ризиків на основі використання системи самострахування та одночасного пошуку додаткових можливостей акумулювання коштів.

8. В дослідження отримав розвиток критеріальний підхід до систематизації та типології стратегій управління ризиками підприємств агропродовольчої сфери. Встановлено, що основними критеріями є: галузева приналежність, рівень розвитку економічного потенціалу, специфічні характеристики цільових ринків. При цьому врахування вказаних критеріїв дозволяють виділяти ключові групи конкретизованих стратегій ризик-менеджменту, а саме: стратегій розвитку, стратегій адаптації, стратегій згортання ризикового напрямку основної діяльності.

9. Доведено, що структурування процедур прийняття управлінських рішень в ризик-менеджменті доцільно виконувати виходячи з тієї обставини, що фінансові рішення є найбільш поширеними і маловитратними; цінові рішення визначаються зовнішнім середовищем; товарні рішення є найбільш ефективними, проте затратними. В свою чергу, комплексність застосування вказаних груп рішень визначає структурні характеристики ризик-менеджменту на підприємствах. В дослідженні обґрунтовано доцільність застосування страхових інструментів управління ризиками шляхом порівняння ймовірностей отримання підприємствами агропродовольчої сфери збитків або недоотримання ними прибутків з рівнем адекватності страхових компенсацій масштабам наслідків ризикових подій. Одночасно, підприємства мають можливість самостійно встановлювати відповідні рівні ризиків залежно від можливості ризикувати та можливих рівнів втрат в разі невдачі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії та колективні монографії

1. Бірченко Н.О. Теоретичні та методологічні аспекти створення адаптивних систем ризик-менеджменту в суб'єктах підприємницької діяльності / Н.О. Бірченко, О.М. Гіржева, О.І. Хлопоніна-Гнатенко // Розвиток підприємництва в Україні: теорія, методологія та практика: [колективна монографія] / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2017. – С. 185-191. *(авторський внесок полягає в теоретичному обґрунтуванні формування систем ризик-менеджменту на підприємствах)*

2. Бірченко Н.О. Обліково-аналітичне забезпечення ризик-менеджменту суб'єктів підприємницької діяльності / Н.О. Бірченко // Науково-

методичні основи розвитку обліково-аналітичної системи України в умовах глобалізації економіки: [колективна монографія] / За заг. ред. Т.Г. Маренич. – Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2017. – С. 241-250.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Бойко Н.О. Етимологія ризику та його наукова еволюція / Н.О. Бойко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економіка АПК і природокористування». – № 10. – 2006. – С. 11-15.

4. Бірченко Н.О. Інноваційні агротехнології в ризик-менеджменті сільськогосподарських товаровиробників / Н.О. Бірченко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – № 628. – 2008. – С. 381-387.

5. Бірченко Н.О. Передумови та шляхи створення адаптивних систем ризик-менеджменту в вітчизняних агропідприємствах / Н.О. Бірченко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економіка АПК і природокористування». – № 14. – 2009. – С. 257-265.

6. Бірченко Н.О. Економічна оцінка ризиків основної діяльності сільськогосподарських товаровиробників / Н.О. Бірченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – № 4 (35). – 2009. – С. 76-83.

7. Бірченко Н.О. Методичний підхід до створення адаптивних систем ризик-менеджменту підприємств галузі рослинництва / Н.О. Бірченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Вип. 9/1 (43). – 2010. – С. 30-36.

8. Бірченко Н.О. Генезис наукових поглядів на категорію «ризик» / Н.О. Бірченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Вип. 5/1 (46). – 2011. – С. 10-15.

9. Бірченко Н.О. Особливості ризик-менеджменту сільськогосподарських підприємств / Н.О. Бірченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Вип. 4 (55). – 2013. – С. 79-82.

10. Бірченко Н.О. Механізми трансферу ризиків в менеджменті різних за масштабами аграрних підприємств / Н.О. Бірченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Вип. 4 (63). – 2015. – С. 118-122.

11. Бірченко Н.О. Стратегічний інструментарій ризик-менеджменту підприємств аграрної сфери / Н.О. Бірченко, О.М. Гіржева // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. Серія «Економічні науки». – Вип. 185. – 2017. – С. 115-123. *(авторський внесок полягає в методичному обґрунтуванні формування систем ризик-менеджменту на підприємствах)*

Статті у зарубіжних виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз

12. Бірченко Н.А. Особенности обеспечения при формировании конкурентных возможностей в этапах риск-менеджмента предприятий /

Н.А. Бірченко // East European Science Journal (Warsaw Poland). – 2017. – № 10 (26). – Vol. 3. – С. 4-8.

В інших виданнях

13. Бірченко Н.О. Раціональні шляхи запобігання ціновому та агротехнологічному ризику / Н.О. Бірченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2009. – № 5. – С. 95-101.

14. Бойко Н.О. Етапи управління ризиками в аграрній сфері / Н.О. Бойко // Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: матеріали Міжнародного Форуму молодих вчених, 19-20 травня 2005 р., Харків: ХНТУСГ. – С. 29-30.

15. Бірченко Н.О. Особливості виявлення та прояву ризиків в агровиробництві / Н.О. Бірченко // Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародного Форуму молодих вчених, 15-16 травня 2008 р., Харків: ХНТУСГ. – С. 27-29.

16. Бірченко Н.О. Необхідність управління ризиками на підприємстві / Н.О. Бірченко // Формування конкурентоздатності підприємств АПК: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 травня 2008 р., Полтава: Довкілля-К. – С. 202-204.

17. Бірченко Н.О. Інноваційні агротехнології в ризик-менеджменті сільськогосподарських товаровиробників / Н.О. Бірченко // Управління інноваційним процесом в Україні: проблем, перспективи, ризику: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 29-31 травня 2008 р., Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». – С. 27-28.

18. Бірченко Н.О. Управління ризиками в сільському господарстві, як інструмент забезпечення продовольчої безпеки держави / Н.О. Бірченко // Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки України: Збірник тез доповідей II Науково-практичного семінару з міжнародною участю, 16-18 грудня 2008 р., Тернопіль: ТНЕУ. – С. 27-29.

19. Бірченко Н.О. Адаптивні системи ризик-менеджменту в агробізнесі / Н.О. Бірченко // Ринкові трансформації та економічний механізм підвищення ефективності підприємств аграрного сектора: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 8-9 жовтня 2009 р., Харків: ХНАУ ім.В.В. Докучаєва. – С. 81-83.

20. Бірченко Н.О. Створення адаптивних систем ризик-менеджменту підприємств галузі рослинництва / Н.О. Бірченко // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: Матеріали IV Міжнародного Форуму молодих вчених, 12 травня 2010 р., Харків: ХНТУСГ. – С. 71-73.

21. Бірченко Н.О. Методи управління ризиками / Н.О. Бірченко // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 2012 р. У двох томах. Т.1, Харків: ХНТУСГ. – С. 101-106.

22. Бірченко Н.О. Шляхи запобігання ризику агропідприємств / Н.О. Бірченко // «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – Харків: ХНТУСГ. – 2014. – С. 69-71.

23. Бірченко Н.О. Концептуальні основи формування та розвитку системи ризик-менеджменту підприємств / Н.О. Бірченко // Актуальні проблеми розвитку сучасної науки: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава: Полтавський літератор, ПІБ МНТУ, 2016. – С. 134-137.

24. Бірченко Н.О. Управління ризиком діяльності підприємств на підставі комплексного підходу до вибору способів його обмеження / Н.О. Бірченко // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 7-8 квітня 2016 р., – Харків: ХНТУСГ, 2016. – С. 200-204.

АНОТАЦІЯ

Бірченко Н.О. Стратегічні засади ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2017.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у теоретико-методологічному та практичному обґрунтуванні вдосконалення системи ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери для підвищення результативності їх функціонування. Запропоновано цілісну концепцію побудови стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери в умовах нестабільної кон'юнктури та конкурентних структур цільових продуктових та ресурсних ринків, яка ґрунтується на використанні оціночних сценаріїв реалізації типологізованих стратегій, що застосовуються в залежності від моментальних характеристик вказаних ринків, а також є виділеними з урахуванням галузевої приналежності та рівня розвитку економічного потенціалу підприємств. Обґрунтовані напрями підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств шляхом застосування страхових інструментів управління ризиками через порівняння ймовірностей отримання підприємствами агропродовольчої сфери збитків або недоотримання ними прибутків з рівнем адекватності страхових компенсацій масштабам наслідків ризикових подій. Розроблено методичний підхід до оцінки економічної ефективності стратегій ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери, які ґрунтуються на поєднанні методу сценаріїв з основними положеннями оцінки економічного потенціалу підприємств та результатами визначення станів ринкової кон'юнктури, що дає змогу підвищити якість управлінських рішень щодо стратегій управління ризиками. Надано рекомендації щодо вдосконалення системи ризик-менеджменту підприємств агропродовольчої сфери для підвищення ефективності їх

діяльності.

Ключові слова: ризик-менеджмент, стратегічне управління, агропродовольчий ринок, підприємство, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Бирченко Н.А. Стратегические основы риск-менеджмента предприятий агропродовольственной сферы. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Харьков, 2017.

В диссертации приведено теоретическое обобщение и новое решение научной задачи, которая заключается в теоретико-методологическом и практическом обосновании совершенствования системы риск-менеджмента предприятий агропродовольственной сферы для повышения результативности их функционирования. Предложена целостная концепция построения стратегий риск-менеджмента предприятий агропродовольственной сферы в условиях нестабильной конъюнктуры и конкурентных структур целевых продуктовых и ресурсных рынков, основанная на использовании оценочных сценариев реализации типологизированных стратегий, применяемых в зависимости от моментальных характеристик указанных рынков, а также выделенными с учетом отраслевой принадлежности и уровня развития экономического потенциала предприятий. Обоснованы направления повышения эффективности деятельности аграрных предприятий путем применения страховых инструментов управления рисками через сравнение вероятностей получения предприятиями агропродовольственной сферы убытков или недополучения ими доходов с уровнем адекватности страховых компенсаций масштабам последствий рискованных событий. Разработан методический подход к оценке экономической эффективности стратегий риск-менеджмента предприятий агропродовольственной сферы, основанные на сочетании метода сценариев с основными положениями оценки экономического потенциала предприятий и результатам определения состояний рыночной конъюнктуры, что позволяет повысить качество управленческих решений по стратегии управления рисками. Даны рекомендации по совершенствованию системы риск-менеджмента предприятий агропродовольственной сферы для повышения эффективности их деятельности.

Ключевые слова: риск-менеджмент, стратегическое управление, агропродовольственный рынок, предприятие, эффективность.

ABSTRACT

Birchenko N. Strategic principles of risk management of enterprises in the agro-food sector. - On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.04 - Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). - Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Kharkiv, 2017.

The dissertation presents a theoretical generalization and a new solution to a

scientific problem, which is based on theoretical, methodological and practical substantiation of improvement of the risk management system of agro-food industry enterprises in order to increase the efficiency of their functioning. The integral concept of developing risk management strategies for agro-food enterprises in the conditions of unstable conditions and competitive structures of target product and resource markets is proposed, which is based on the use of valuation scenarios for the implementation of typified strategies, which are applied depending on the momentum characteristics of the indicated markets, and also are allocated taking into account branch affiliation and level of development of economic potential of enterprises. The directions of increase of efficiency of activity of agrarian enterprises by means of application of insurance tools of risk management are grounded by comparison of probabilities of obtaining of enterprises of the agro-food sector losses or their lack of profits with the level of adequacy of insurance indemnities to the scale of the consequences of risk events. The methodical approach to assessing the economic efficiency of risk management strategies for agro-food enterprises is based on a combination of the scenario method with the main provisions of assessing the economic potential of enterprises and the results of determining the state of market conditions, which enables to improve the quality of management decisions regarding risk management strategies. Recommendations on improvement of the risk management system of the agro-food enterprises for improving the efficiency of their activities are given.

Key words: risk-manager, strategic management, agro-food market, enterprise, efficiency.

Підписано до друку 28 вересня 2017 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 0,9 ум.-друк. арк.; 0,9 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd